

TÜRKİYE'DE 1980 SONRASI MESLEKİ EĞİTİM POLİTİKALARININ MESLEKİ VE TEKNİK EĞİTİM OKULLARINDA YARATTIĞI DÖNÜŞÜME İLİŞKİN YÖNETİCİ VE ÖĞRETMENLERİN GÖRÜŞLERİ¹

THE ADMINISTRATOR'S AND TEACHER'S' VIEWS REGARDING THE CHANGE OF THE VOCATIONAL AND TECHNICAL EDUCATION POLICIES AFTER 1980 IN TURKEY

Dr. Ayşe SOMUNCU

Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü Mezunu; MEB, Ayrancı Mesleki Teknik Anadolu Lisesi Öğretmen Ankara, Türkiye
ORCID ID: 0000-0002-0661-835X

Cite As Somuncu, A. (2021). "Türkiye'de 1980 Sonrası Mesleki Eğitim Politikalarının Mesleki Ve Teknik Eğitim Okullarında Yarattığı Dönüşüme İlişkin Yönetici Ve Öğretmenlerin Görüşleri", International Academic Social Resources Journal, (e-ISSN: 2636-7637), Vol:6, Issue:32; pp:2106-2123

ÖZET

Teknolojik ve ekonomik değişimler eğitim uygulamalarında değişikliklere neden olmaktadır. Değişimlerin uygulayıcısı yönetici ve öğretmenlerin değer yargılarını öğrenmek önem kazdığı için, araştırmanın amacını, Türkiye'de 1980 sonrası mesleki eğitim politikalarının mesleki eğitim okullarında yarattığı dönüşüme ilişkin yönetici/öğretmenlerin görüşleri oluşturmıştır. Amaca uygun olarak geliştirilen ölçme aracı Ankara merkezinde dokuz ilçeden seçilen resmi mesleki ve teknik eğitim kurumlarında görev yapan 428 yönetici/öğretmene uygulanmıştır.

Araştırmada sorulara verilen yanıtlar yüzde ve frekans değerlerine göre yorumlanmıştır. Araştırmaya katılan yönetici/öğretmenlerin cinsiyet ve bölgesel farklılıklarına göre anlamlı fark olup olmadığı ki kare testiyle sınanmıştır.

Araştırmaya katılan öğretmen ve yöneticilerin görüşleri değerlendirildiğinde ulaşılan sonuçlardan bazıları; Mesleki ve teknik liselere gelen öğrencilerin alan/dal seçimi ilgi ve yetenekleriyle uyumlu değildir. Uygulamadaki modüller ve programlar güncel değildir. Mesleki ve teknik eğitime öğretmen yetiştiren fakültelerin kapatılması gelecekte mesleki ve teknik eğitim için alanı bilen öğretmen yetersizliğine neden olacaktır.

Yine araştırma sonuçlarına göre; meslek lisesine kayıt olan öğrencilerin, 10 uncu sınıftan itibaren iş kazası risklerine karşı devlet tarafından zorunlu sigorta kapsamına alınması ve devletin işletmelerde mesleki eğitim yapan öğrencilere ödenecek asgari ücretin yüzde 30'unun 1/3 ve 2/3 oranında katkıda bulunması doğru bir karardır. Mesleki ve teknik ortaöğretim okul/kurumlarında uygulamalı eğitim ortamları araç, gereç, donanım yeterli değildir. Mesleki teknik eğitimin finansmanı devletçe karşılanmalıdır.

Anahtar Sözcükler: Mesleki Eğitim Politikası, Yönetici/Öğretmen Görüşleri, Dönüşüm

ABSTRACT

Technological and economic changes cause changes in educational practices. Since it is important to learn the value judgments of administrators and teachers who implement the changes, the aim of the research is the opinions of the administrators/teachers regarding the transformation created by the vocational education policies after 1980 in vocational education schools in Turkey. The measurement tool, which was developed in accordance with the purpose, was applied to 428 administrators/teachers working in official vocational and technical education institutions selected from nine districts in the center of Ankara.

The answers given to the questions in the research were interpreted according to the percentage and frequency values. The chi-square test was tested whether there was a significant difference according to the gender and regional differences of the administrators/teachers participating in the research.

When the opinions of the teachers and administrators participating in the research are evaluated, some of the results are; The field/branch selection of students coming to vocational and technical high schools is not compatible with their interests and abilities. Modules and programs in the application are not up to date. Closing the faculties that train teachers for vocational and technical education will cause a shortage of teachers who know the field for vocational and technical education in the future.

Again, according to the results of the research; It is a correct decision that the students enrolled in vocational high schools should be covered by the state's compulsory insurance against the risks of work accidents, starting from the 10th grade, and that the state should contribute 1/3 and 2/3 of the minimum wage to be paid to the students who do vocational training in enterprises. Applied education environments in vocational and technical high schools tools, equipment and equipment are not sufficient. Vocational and technical education should be financed by the state.

Keywords: Vocational Education Policy, Manager/Teacher Opinions, Transformation

1. GİRİŞ

Eğitim politikaları belirli ilkeler ve kurallar doğrultusunda eğitim sürecinin etkili bir şekilde yürütülmesinde aktif rol oynarlar. Bir ülkede uygulanan eğitim politikaları o ülkede eğitimin nasıl ele alındığını ortaya koyar. Türkiye'de eğitim sisteminin yasal dayanaklarını, Anayasa, eğitimle ilgili yasalar vb. belgeler; Milli Eğitim Şuraları, Kalkınma Planları, Strateji Belgeleri, uluslararası sözleşmeler ve Avrupa Birliğinin eğitime ilişkin programlarının hükümlerinin oluşturduğunu belirtmek mümkündür. Günümüzde diğer toplumsal

¹ Bu çalışma Somuncu'nun (2019) "Türkiye'de 1980 Sonrası Mesleki Eğitim Politikalarının Mesleki ve Teknik Eğitim Okullarında Yarattığı Dönüşüme İlişkin Yönetici ve Öğretmenlerin Görüşleri" isimli doktora tezinin bir bölümünden üretilmiştir.

kurumlar gibi eğitim sisteminin yapı ve işleyişinde de küresel örgütlerin giderek daha fazla etkili olduğunu söylenebilir. Dolayısıyla çeşitli tür ve düzeylerdeki eğitimin düzenlenişinde, yeni projelerin hayata geçirilişinde Dünya Bankası, OECD, UNESCO ve UNICEF gibi uluslararası örgütler tüm üye ülkelerin eğitim sistemleri üzerinde etkili olabilmektedir.

Günümüzde kullanılan teknolojilerin mesleki ve teknik eğitim liselerinde bulunmaması ve alt yapı yetersizliği mesleki eğitimde en büyük sorunlardan biridir. “Türkiye’deki orta öğretim kademesindeki mesleki teknik eğitim kurumları gerek alt yapı, gerekse de mesleki donanım olarak büyük sıkıntılarla mücadele etmektedir. Mesleki ve teknik eğitim pahalı bir eğitimidir. Bunun yanında mesleki eğitim kurumları teknolojinin durmak bilmeyen ilerlemesini takip etmekte zorlanmaktadır. Okullarda bulunan mevcut teknoloji çok eski ve yetersizdir” (Kalkınma Bakanlığı, 2014. 32). Yeni üretim süreçlerinin beceri gereksinimleri eğitimin amaçlarını, yapısını, öğretim programlarını ve eğitim süreçlerini önemli ölçüde etkilemektedir. Esneklik koşulları, bilgiye ve eğitime erişimi ticarileştirmektedir. Mesleki eğitimde bu koşullardan etkilenmektedir.

Eğitim uzun ve istikrarlı bir süreç gerektirir. Yapılan yanlışlar toplumda telafisi olanaksız, sonuçlara neden olur. Mesleki eğitimde kısa dönemde çok fazla değişiklik yapılmıştır. Ülkeyi yönetenlerin belirlediği mesleki ve teknik eğitim politikalarını uygulayanlar mesleki ve teknik eğitim okullarındaki yönetici ve öğretmenlerdir. Mesleki ve teknik ortaöğretim kurumlarındaki sorunları da en iyi şekilde fark etmektedirler.

Bu sorunlar bağlamında, bu araştırma Türkiye’de 1980’den sonra mesleki eğitim politikalarında meydana gelen dönüşümü mesleki teknik eğitim liselerinde görev yapan yönetici/atölye ve meslek dersi öğretmenlerinin görüşlerine göre belirleme ve özellikle yaşanan değişimleri ekonomik ve toplumsal yapı bağlamında çözümlenmeye yönelmiştir. Son dönemlerdeki eğitim uygulamalarının meslek eğitim okullarındaki yönetici ve öğretmenlerin görüşleriyle değerlendirilmesi alan yazıma katkı sağlayacaktır.

2.YÖNTEM

Araştırma tarama modeli kullanılarak, yapılandırılmıştır. ‘Tarama modeli var olan durumu’ ortaya koyan, araştırılan, kişi veya objeleri ‘kendi koşulları içerisinde değerlendirmeye çalışan bir bilimsel araştırma türüdür’ (Karasar, 2008, 77). Araştırmanın evrenini Ankara Büyükşehir Belediyesi sınırları içerisindeki dokuz ilçede (Altındağ, Çankaya, Etimesgut, Gölbaşı, Keçiören, Mamak, Sincan, Pursaklar ve Yenimahalle) bulunan resmi mesleki ve teknik eğitim okullarında görev yapan mesleki ve teknik eğitim okul yöneticileri (müdür ve müdür yardımcıları) mesleki ve teknik öğretmenleri oluşturmaktadır. Evren, bağımlı değişkeni etkileyebilecek alt evrenlerden oluştuğundan bu çok sayıda alt evrenden tabakaların ve tabakalardaki bireylerin seçkisiz olarak seçilmesi gerekmektedir (Balcı, 1997, 100). Tabakalı örnekleme öncelikle her bir tabakanın evren içerisindeki ağırlığı bulunmuş ve daha sonra bu ağırlıklara uygun alt evrenlerden birimler seçkisiz olarak seçilmiştir. Bu yüzden araştırmada olasılığa dayalı örnekleme yöntemlerinden “Tabakalı Örnekleme Yöntemi” kullanılmıştır. Örneklem hesaplamada aşağıdaki formül kullanılmıştır. Formülde N evreni temsil etmektedir. P ‘belli bir özelliğe sahip olma Q olmama oranını’ yansıtır. ‘Evren için P tahmini yoksa $P=Q=0.5$ alınabilir ve bu durumda varyans PQ değeri (25) alır ve bu şekilde en büyük örneklem büyüklüğüne’ ulaşılır. (Büyüköztürk vd., 2008):

$$n = \frac{n_0}{1 + \frac{n_0 - 1}{N}}$$

$$n_0 = (t^2 PQ) / d^2$$

Formülde $N = 4033$, $p = 0.5$, $q = 0.5$, $n_0 = 384.16$ olarak alınmıştır. Değerler yerine konulduğunda en az $n = 351$ kişiye ulaşılması gerektiği görülmektedir. Geliştirilen ölçme aracı 16-23 Haziran 2017 tarihleri arasında öğretmenlerin seminer döneminde uygulanmıştır. Araştırma kapsamında 428 kişiye ulaşılmıştır

3. BULGULAR

Mesleki ve teknik ortaöğretim kurumlarında 1980’den günümüze eğitim politikalarındaki değişimlerle ilgili katılımcıların görüşleri değerlendirilmiştir.

3.1. Meslek Lisesi Öğretmenlerinin Mesleki Eğitim Politikalarında Yaşanan Değişim Konuları ile İlgili Görüşleri Nedir?

Tablo 1 Yönetici/öğretmenlerin 1980 sonrası mesleki eğitim politikaları ile ilgili görüşleri

N	Anket Maddesi	Katılıyorum		Kısmen katılıyorum		Katılmıyorum		Fikrim yok	
		n	%	n	%	n	%	n	%
1	Ülkemizde 1983 yılında Milli Eğitim Temel Kanunu 31. Maddede yapılan değişiklik sonucu imam hatip okullarından mezun olanların çeşitli fakültelere yönelmesinden dolayı, kamuoyunda bu duruma engel olmak için getirildiği söylenen 1999 yılında uygulanmaya başlanan mesleki ve teknik eğitim liseleri OSS puanı katsayı uygulaması doğru değildir.	318	74.3	36	8.4	59	13.8	15	3.5
2	1983 yılından başlayarak 2014-2015 eğitim öğretim yılına kadar bazı meslek liselerinin Anadolu Meslek veya Anadolu Teknik Lisesi olarak açılması doğrudur”	233	54	74	17,3	112	26	9	2,1
3	2014-2015 eğitim öğretim yılında tüm meslek liselerinin “Anadolu Lisesi” olarak yabancı dil ağırlıklı yapılandırılması doğrudur.	185	43.2	88	20.6	153	35.7	2	0.5
4	Mesleki ve teknik eğitimdeki okulların tek bir adla birleştirilmesi uygundur.	187	43.7	59	13.8	182	42.5	0	0
5	4+4+4 Eğitim modeline göre imam hatip ortaokullarının açılması uygundur.	139	32.5	51	11.9	211	49.3	27	6.3

* Anket soru numaralarını belirtmektedir.

Tablo 1 incelendiğinde; Türkiye’de 1983 yılında Milli Eğitim Temel Kanunu 31. Maddede yapılan değişiklik sonucu imam hatip okullarından mezun olanların çeşitli fakültelere yönelmesinden dolayı, kamuoyunda bu duruma engel olmak için getirildiği söylenen 1999 yılında uygulanmaya başlanan mesleki ve teknik eğitim liseleri OSS puanı katsayı uygulamasının yanlış olduğunun düşünen katılımcılar büyük çoğunluğu (% 74’3) oluşturmaktadır.

Katılımcılar (% 54) 1983 yılından başlayarak 2014-2015 eğitim öğretim yılına kadar bazı meslek liselerinin Anadolu Meslek veya Anadolu teknik lisesi olarak açılmasını doğru bulmaktadır.

Araştırmaya katılan yönetici ve öğretmenler 2014-2015 eğitim öğretim yılında tüm meslek liselerinin “Anadolu Lisesi” olarak yabancı dil ağırlıklı yapılandırılmasının doğru olduğunu düşünmektedir.

2006 yılı Avrupa Komisyonu “kapsamında bireylere kazandırılması gereken sekiz temel yetkinlik tanımlanmıştır”. Bunlardan ilki “Ana dilde iletişim”, ikincisi “diğer bir dilde iletişim” dir “ (Mesleki ve Teknik Eğitim Strateji Belgesi ve Eylem Planı, 2014, 4). Bu nedenle yabancı dil bilen teknik eleman önem kazanmaktadır.

Katılımcıların yaklaşık yarısı (% 44) mesleki ve teknik eğitimdeki okulların tek bir adla birleştirilmesinin uygun olduğu düşüncesindeyken, diğer yarısı (% 43) tek isimle birleştirmenin doğru olmadığı yargısındadır.

2014-2015 öğretim yılından itibaren Milli Eğitim Bakanlığı’nın 81 ile gönderdiği genelgesiyle Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü’ne bağlı okul türleri “Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi” ve “Çok Programlı Anadolu Lisesi” olarak yapılandırılmıştır (MEB,2014).Uygulamaya 2014-2015 öğretim yılında 9. sınıflardan başlayarak, kademeli olarak geçildi. Bu yapılandırmadan önce bazı mesleki ve teknik liselerin isimlerinde sağlık, otelcilik ve turizm, kimya vb. bulunan terimler okulları diğer meslek liselerinden daha özel olmasını sağlıyordu. Tüm mesleki ve teknik liseler aynı adla birleştirilmesi okulların bu özelliğini sona erdirdi. Diğer yandan kız ve erkek mesleki teknik okullarının önündeki cinsiyet belirleyici ifadenin kalkması cinsiyet eşitsizliğinin okul isimlerinden kaldırılmasını sağlamıştır. Yönetici ve öğretmenlerin bu soruya yanıtları okulların durumu etkilemiş olabilir.

Katılımcıların yaklaşık yarısı (% 49,3) 4+4+4 eğitim modeline göre imam hatip ortaokullarının açılmasının uygun olmadığını düşünmektedir.

3.2. Uygulanan Eğitim Politikalarının Eğitim Ortamına Etkisi ile İlgili Görüşler

Katılımcı yönetici/öğretmenlerin uygulanan eğitim politikalarının eğitim ortamına etkisi ile ilgili görüşleri Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2 Yönetici/öğretmenlerin uygulanan eğitim politikalarının eğitim ortamına etkisi ile ilgili görüşleri

* N	Anket Maddesi	Katılıyorum		Kısmen katılıyorum		Katılmıyorum		Fikrim yok	
		n	%	n	%	n	%	n	%
		6	Zorunlu lise kayıt sistemi sonrası uygun fiziki altyapı geliştirilmemesi meslek liselerinde kalabalık sınıflara neden olmuştur.	303	70.8	53	12.4	70	16.4
7	Mesleki ve teknik eğitim bölümlerindeki öğrencilerin ilgi ve yetenekleri bölümleriyle uyumludur.	46	10.7	121	28.3	258	60.3	3	0.7
8	Mesleki ve teknik eğitim programları güncel değildir.	248	57.9	98	22.9	81	18.9	1	0.2
9	Mesleki ve teknik eğitim modülleri güncel değildir.	243	56.8	86	20.1	99	23.1	0	0

* Anket soru numaralarını belirtmektedir.

Tablo 2 incelendiğinde Katılımcıların büyük çoğunluğu (% 71) zorunlu lise kayıt sistemi sonrası uygun fiziki altyapı geliştirilmemesinin meslek liselerinde kalabalık sınıflara neden oluşturduğunu düşünmektedir.

2012-2013 eğitim öğretim yılında mesleki ve teknik eğitimin ortaöğretim içindeki payı % 51,0'e yükselmiştir (Milli Eğitim Bakanlığı Strateji Planı, 2014, 10). Okul sayısında fazla bir artış olmadığı için bu durum mesleki ve teknik eğitimde kalabalık sınıflara neden olmuştur. Kalabalık sınıflar öğretmenin psikolojisini olumsuz etkilerken, öğrencinin dikkatinin azalması nedeniyle derste geri dönüşümünü ve başarısını azaltabilmektedir. Mesleki teknik eğitimde öğretmenin sınıftaki hâkimiyetini azaltırken, öğrencilerin ilgi ve yeteneklerini destekleyecek doğrultuda ilgilenmesini de zorlaştırabilmektedir.

Katılımcıların çoğunluğu (% 60) mesleki ve teknik eğitim bölümlerindeki öğrencilerin ilgi ve yeteneklerinin bölümleriyle uyumlu olmadığı görüşündedir.

Mesleki ve teknik eğitimde öğrencileri alan/dal seçiminde ilgi ve yetenekleri doğrusunda yönlendirmek gerekmektedir. Uygulamada öğrencilerin ilgi ve yetenekleri değil, akademik başarıları temel alınmaktadır. Öğrencilerin ilgi ve yetenekleriyle doğru orantılı alan seçimi için ortaokulda yönlendirme yapılmalıdır. Bu amaçla okullardaki rehberlik servislerinin etkinliklerinin artırılması sağlanmalıdır (Adıgüzel ve Berk, . 2009, 34). Sistem içinde mesleki yönlendirme yetersizdir. Öğrencilerin mesleki yönelmelerine yardımcı olacak sağlıklı bir sistem bulunmamaktadır (Doğan, 1997, 10). Meslek seçebilmek için genç ve yetişkinlere, rehberlik ve danışmanlık hizmeti ile desteklenebilen, mesleklerin niteliklerini ve istihdam olanakların yansıtan bilgiler sistemli olarak sunulabilmelidir.

Öğretmenlerin çoğunluğu (% 58) mesleki ve teknik eğitim programlarının güncel olmadığını belirtmektedir.

Mesleki ve teknik eğitim kurumlarının hedefi işletmelerin gereksinimlerine göre "nitelikli eleman" hazırlamak olduğundan "mesleki eğitim programlarında" bu doğrultuda düzenlenmesi gerekmektedir (Utku, 2010, 26, Aktaran, Gömleksiz ve Erten, 2010). Programlar teknolojiye paralel olarak işletmelerdeki uygulamalar dikkate alınarak güncellenebilmelidir.

Katılımcı öğretmenlerin çoğunluğu (% 57) mesleki ve teknik eğitim modüllerinin güncel olmadığını düşünmektedir.

Uçar ve Özerbaş (2013) araştırmasına katılan "Ankara ili merkezinde Gazi Üniversitesi ve Gazi Üniversitesine bağlı Atatürk ve Gazi Meslek Yüksek Okullarında görevli öğretim elemanlarından" oluşan katılımcıların tamamı mesleki eğitimdeki modüler eğitim programlarını güncel bulmamaktadır. Bu sonuç, araştırmanın bu konudaki sonucu ile benzerdir.

3.3. Uygulanan Eğitim Politikalarının Öğretmene Etkisi

Araştırmaya katılan yönetici/öğretmenlerin uygulanan eğitim politikalarının öğretmene etkisi ile ilgili görüşleri Tablo 3'de verilmiştir.

Tablo 3 Yönetici/öğretmenlerin uygulanan eğitim politikalarının öğretmene etkisi ile ilgili görüşleri

*N	Anket Maddesi	Katılıyorum		Kısmen katılıyorum		Katılmıyorum		Fikrim yok	
		n	%	n	%	n	%	n	%
		10	Mesleki ve teknik eğitim okullarındaki öğrenci kalitesi öğretmenin ders anlatma motivasyonunu etkilemektedir	383	89.5	25	5.8	19	4.4
11	Mesleki Eğitimde derslerde ortak modüllerin ve sınavların uygulanması öğretmenin derslerdeki özgürlüğünü etkilemektedir.	260	60,7	89	20.8	73	17.1	6	1.4

* Anket soru numaralarını belirtmektedir.

Tablo 3 incelendiğinde; Katılımcıların büyük çoğunluğu (% 90) mesleki ve teknik eğitim okullarındaki öğrenci kalitesinin öğretmenin ders anlatma motivasyonunu etkilediğini düşünmektedir.

“Meslek liselerini başarılı öğrenciler tercih etmemektedir. Bu okulları tercih eden öğrencilerin sosyo-ekonomik düzeyleri de orta sınıfın altındadır” (Demirtaş ve Küçük, 2008, 157). “Gelecek kaygısı, iş bulma olanakları vb. sorunlar öğrenci başarısını doğrudan etkileyen unsurlardır. Meslek lisesinde okuyan öğrencilerin başarısızlıklarının birinci nedeni yükseköğretim hedeflerinin olmamasıdır. Hedefsizlik doğal olarak öğrencilerin derse güdülenmelerini de olumsuz yönde etkilemektedir” (Durmuşçelebi ve Deliktaş, 2016, 238). Öğrencilerin sorunları öğretmenin dersteki motivasyonunu, üretkenliğini etkileyebilmektedir.

Araştırmadaki öğretmenlerin çoğunluğu (% 61) mesleki eğitimde derslerde ortak modüllerin ve sınavların uygulanmasının öğretmenin derslerdeki özgürlüğünü etkilediği fikrindedir.

Ders konuları aktarılırken öğretmenin ders kaynaklarından biri modüllerdir. Modüler eğitim için hazırlanan, modüller program materyallerinin, günümüzde sınıf geçme sistemi uygulandığı için artık işlevselliği yoktur. Ders kitapları öğrencilere ücretsiz dağıtılırken, modüller öğrencilere belli bir miktar ücret karşılığında verilmektedir. 9-10-11. sınıflar meslek ve kültür derslerinden Mesleki teknik ortaöğretim kurumlarında ortak sınav olmaktadır. 12. sınıflar işletmede beceri eğitimi (İBE) uygulamasına devam ettikleri için ortak sınav yapılmazlar (Milli Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Ders Geçme ve Sınav Yönetmeliği madde 45). Mesleki teknik okullarının genelinde gözlemlenen durum; alan/dal seçimi için sınıflar oluşturulmasında belirleyici etken akademik başarıdır. Bu nedenle sınıflar arasında öğrenci alt bilgi seviye farkı bulunmaktadır. Bu nedenle bazı sınıflarda müfredat konularını öğrenci seviyesine göre aktarmaya uğraşan öğretmen zorlanmaktadır. Ortak sınavlarda ve dönem sonlarında sınıflarda %50 altında öğrenci başarısı olursa, öğretmen, zümrelerde hatta öğretmen kurullarında başarısızlık nedenini açıklamak zorundadır. Sınavlarda ders başarısının düşüklüğü durumunda öğretmen eleştirilmekte ve değersizleştirilmektedir. Oysaki başarısızlığa yol açan pek çok olumsuz faktör bulunmaktadır. Öğrencinin alt yapısının yetersizliği, öğrencinin hazır bulunuşluğunun olmaması, öğrencinin derse ilgi ve yeteneğinin olmaması, motivasyonunun düşük olması, her şeyden önemlisi ezberci eğitim sisteminin öğrenciye dayatılması, öğrenci ve öğretmenin yaratıcılığının köreltilmesine neden olabilmektedir. Bu durumda öğretmen ortak sınavlar için, sınav sorusuna yakın çalışma soruları vererek, öğrencileri ders sınavlarına hazırlamakta, dönem sonlarında öğretmen kurullarında açıklama yapmamak için, performans ve proje notlarını çok yüksek tutarak öğrencilerin ortalamasını yükseltmeye çalışmaktadır. Bu durum öğrenmeden mezun öğrenci sorununa neden olabilmektedir. Ortak sınavlar ve modüller olmasa öğretmen her sınıfa düzeyine göre yaratıcılığını da kullanarak ders anlatıp, soru hazırlayıp, sınav yapılabilir. Bu durumlar öğretmenin dersi planlama, işleme ve değerlendirme özgürlüğünü olumsuz etkilemektedir.

3.4. Açık Öğretim Meslek Lisesi ve Toplumsal Sorunlar

Katılımcı yönetici/öğretmenlerin açık öğretim meslek lisesi ve toplumsal sorunlar ile ilgili görüşleri Tablo 4’de verilmiştir.

Tablo 4 Yönetici/öğretmenlerin açık öğretim meslek lisesi ve toplumsal sorunlar ile ilgili görüşleri

*	Anket Maddesi	Katılıyorum		Kısmen katılıyorum		Katılmıyorum		Fikrim yok	
		n	%	n	%	n	%	n	%
12	12 yıllık zorunlu eğitimden sonra mesleki ve teknik orta öğretim kurumlarında orta gelir düzeyindeki aileden gelen öğrenci sayısı azalmış, düşük gelirli ailelerden gelen öğrencilerin sayısı artmıştır.	327	76.4	50	11.7	44	10.3	7	1.6
13	TEOG sınavıyla akademik liseleri kazanamayan öğrenciler mesleki ve teknik öğretim liselerinde okumak zorunda kalmaktadır.	369	86.2	32	7.5	24	5.6	3	0.7
14	Merkezi sınavları (YGS,LYS vb.) kazanmak okuldaki eğitimden daha önemlidir.	189	44.2	84	19.6	153	35.7	2	0.5
15	Aileler meslek liselerindeki çocuklarının merkezi sınavlara hazırlanması için, bütçelerinden eğitim harcaması yaparlar.	219	51.2	87	20.3	114	26.6	8	1.9
16	Aileler çocuklarının mesleki ve teknik eğitim almasına olumsuz bakmaktadır.	162	37.9	126	29.4	132	30.8	8	1.9
17	İki yıl üst üste başarısız olan öğrencinin eğitimi mesleki eğitim merkezlerinde devam etmelidir.	291	68	45	10.5	87	20.3	5	1.2
18	4+4+4 eğitim modeli sonucu kayıt zorunluluğu nedeniyle uzak bölgelerden gelen öğrenciler yol v.b eğitim masraflarını karşılayamadıkları için açık liseye geçmek zorunda kalmaktadır.	237	55.4	68	15.9	97	22.7	26	6.1

19	Dokuzuncu ve 10. sınıfta verilen öğretim programının akademik liselerle ortak olması mesleki ve teknik ortaöğretim kurumlarındaki öğrencilerin başarısız olmasına yol açmaktadır.	254	59.3	93	21.7	76	17.8	5	1.2
----	---	-----	------	----	------	----	------	---	-----

* Anket soru numaralarını belirtmektedir.

Tablo 4 incelendiğinde Yönetici/öğretmenlerin büyük çoğunluğu (% 76) 12 yıllık zorunlu eğitimden sonra düşük gelirli ailelerden gelen öğrencilerin sayısının arttığı yargısına taşımaktadır.

“4+4+4 eğitim sistemi” ile “6287, 222, 3308, 4306 ve 2547 sayılı kanunlar ile 1739 sayılı Milli Eğitim Temel” Kanunu’nda yapılan değişiklikler ve eklemelerle 8 yıl olan zorunlu eğitim uygulaması sona ermiştir. Böylece ilkökul, ortaokul ve lise her kademenin süresi 4 yıl olmuştur. Uygulama 2012-2013 öğretim yılında kademeli olarak başlamıştır. 4+4+4 eğitim modelinin sonucu genel liseler eğitimde yer almadığı için, temel eğitimden orta öğretime geçiş sınavı (TEOG) sonucunda mesleki ve teknik ortaöğretim okullarına gitmek zorunda kalan orta gelir düzeyli ailelerin çocukları, özel liselere ve özel mesleki ve teknik liselere yönelebilmektedir. Özel okulların payındaki artış bunun en iyi göstergesidir. 2011-2012 eğitim yılında 45 olan özel mesleki ve teknik ortaöğretim okul sayısı 2016-2017 eğitim yılında 372 olmuştur. Özel okulların payındaki artışın en büyük etkeni kamu bütçesinden özel okullara ödenen teşviklerdir. Özel okullara öğrenci başına ödenen teşvikler çocuğunu özel okullara gönderebilecek ailelerin bu okullara yönelmesine neden olmaktadır. Teşvikler için eğitim bütçesinden kaynak ayrılmaktadır.

Özel eğitime teşviklerin verilmesi eğitimde eşitsizliklerin artmasına neden olacaktır ve bu durum gerçek anlamda bir dönüşümün göstergesidir. Eğitimde özel okullara ayrıcalık tanınması “temel eğitimin sosyal bir hak olmasıyla çelişmektedir”. Resmi eğitimden sadece “alt sınıfın” yararlanır hale gelmesi “orta sınıfın” uzaklaştırılması eşitsizliklerin ülkede güçlenmesine neden olacaktır. Toplumdaki kesimler birbirinden “küçük yaşlardan itibaren” uzaklaştırılması ayrıştırımlara yol açacağı ve “toplumsal karşılaşmalarında azalacağı düşünülebilir” (ERG, 2016, 25).

Bu değerlendirmeden de anlaşılacağı üzere; orta sınıfın resmi eğitimden uzaklaştırılması mesleki ve teknik ortaöğretim okullarında büyük çoğunlukla düşük gelirli ailelerin çocuklarının okuduğu okullar haline dönüştürülmesi eğitim kurumlarında ve farklı toplum kesimlerinden gelen öğrencilerde ayrıştırımlara neden olabilecektir.

Katılımcıların büyük çoğunluğunun (% 86) görüşüne göre akademik liselere gitmek isteyen fakat temel eğitimden ortaöğretime geçiş (TEOG) sınavı nedeniyle bu okullara gitmekte başarılı olamayan öğrenciler mesleki ve teknik eğitim ortaöğretim okullarına yönelmek zorunda kalmaktadır.

“PISA 2015 sonuçları, hem sosyoekonomik olarak dezavantajlı olan hem de düşük performans gösteren çocukların belirli okullarda toplanmasının başarıya olumsuz etkisi olduğunu gösteriyor “(Akt., ERG, 2017, 127). “Türkiye’de özellikle ortaöğretime geçişte temel eğitimden ortaöğretime geçiş (TEOG) sınavı yoluyla başarıya göre sınıflandırmanın yüksek düzeyde olması, bu anlamda önemli bir risk oluşturuyor” (ERG, 2017, 127).

Katılımcılardan merkezi sınavları kazanmanın okuldaki eğitimden daha önemli olduğunu düşünenler (% 44) önemli olduğunu düşünmeyenlerden (% 36) daha fazla sayıdadır.

Mesleki ve teknik ortaöğretim okul öğrencilerinde gözlemlenen; son sınıfa geldiklerinde işletmelerde beceri eğitimi (İBE) etkisiyle çalışma hayatını tanıyorlar. Az da olsa bir miktar para kazanıyorlar. Bu dönemde öğrencilerde gelecek kaygısı başlıyor, dersane benzeri yerlerin merkezi sınavlardaki başarısını düşünen öğrenciler kazandıkları parayı özel kurslara vererek, sınavlara hazırlanmaya çalışıyorlar. Bu kurumlara devam eden akademik liselerdeki arkadaşlarının da etkisiyle sınav için okula devamsızlık yaparak, rapor alarak, İBE aldıkları kurumdakileri ikna edip, staja yarı zamanlı devam edip, merkezi sınavlara hazırlanmaya çalışıyorlar, hatta öyle ki; okul bittikten sonra bir, iki yıl hem çalışıp, hem özel kurslara giderek ailelerine de yük olmadan sınav kazanmaya uğraşanlar bulunabilmektedir.

Öğretmenlerin yarıdan fazlası (% 51) ailelerin meslek lisesindeki çocuklarının merkezi sınavlara hazırlanması için bütçelerinden eğitim harcaması yaptıklarını düşünmektedir.

“Türkiye’de dershanecilik sektörü 3-5 milyar dolarlık bir bütçeye ulaşmıştır. Bu durum Türkiye’de alt gelir gruplarının yukarıya doğru hareketlilikle en büyük yatırımı eğitime yaptığını ancak sonucun yoksullar aleyhine geliştiğini açıkça göstermektedir” (Yaşar, 2016, 215). Mesleki ve teknik eğitim liselerindeki öğrencilerin bir kısmı da, son sınıfta merkezi sınavları kazanmak için dersane, özel kurs vb. devam etmektedirler. Öğrenciler dersane veya kurslara devam ederken yol , yemek vb. için ya da kitap, dergi ve

testler için de çok yüksek harcamalar yapmaktadır. Aileler çocuklarının sınav kazanması için olanakları çerçevesinde maddi destekte bulunmaktadır. Hatta bazı ailelerde üniversiteye devam edemeyen ve çalışan abla/ağabey, kazancını kardeşinin üniversiteyi okuması için harcayabilmektedir

Araştırmada ailelerin çocuklarının mesleki ve teknik eğitim almasına olumsuz baktığını düşünen öğretmen sayısı, (% 38) böyle düşünmeyenlerden (% 31) daha fazladır.

Aileler mesleki ve teknik eğitime olumsuz bakmaktadır (Uçar ve Özerbaş, 2013, 252). Devlet Planlama Teşkilatının, “Türk Köyünde Modernleşme Eğilimleri” isimli araştırmasında, köylülerin, gerek kız çocukları ve gerekse erkek çocukları için sanat enstitülerine veya çocuklara sanat öğreten bir okula itibar etmedikleri görülmüştür. Toplam olarak kız çocuklarının sanat enstitüsünden mezun olmasını isteyenler % 2,2 ve erkek çocuklarının sanat enstitüsünden mezun olmasını isteyenler % 1,1 dir (Akt., Tezcan, 1972, 191). “Türkiye’de mesleki ve teknik liselerin öğrenciler ve ebeveynler gözündeki olumsuz imajı değiştirilememiştir” (ERG, 2017, 25). Bu sonuç mevcut araştırmanın bu yöndeki sonuçlarıyla örtüşmektedir. Mesleki ve teknik eğitime karşı, ailelerin olumsuz yargısının bazı nedenleri:

Fakir ve yetenezsiz çocuklara ait bir gelenek: “Osmanlılarda ilk sanat okulu, 1860 yılında Mithat Paşa” tarafından ilkokul düzeyinde açılmıştır. Yetimhane ve iş evi niteliğindeki bu okullar aynı zamanda ordunun gereksinimini karşılar nitelikte idi. İlk meslek lisesinin fakir ve yetim çocuklara yetimhane niteliğinde kurulmasıyla, mesleki ve teknik eğitimde bir gelenek oluşturuldu. Mesleki ve teknik eğitim yoksul, kimsesiz çocukların gittiği alt sınıf bir okul düzeyinde kalmıştır. Cumhuriyet Türkiye’sinde de bu durum devam etmiştir.

Ücret sorunu: Mesleki ve teknik öğrenim mezunlarının ücretleri genellikle düşük kalmış, bu yüzden öğrenciler ve veliler doktorluk, mühendislik gibi fazla gelir sağlayan mesleklere yönelmişlerdir. Halbuki rağbet olmayan bir alanda ücretleri çok yüksek tutmak suretiyle çekicilik artırılabilir.

Toplumsal statü: Sanderson’un (1993) da ifade ettiği gibi, “temel olarak kol emeğine dayalı mesleklere” emek gücünü yetiştiren “mesleki teknik eğitim okulları, akademik eğitim veren okullara göre” 19 uncu yüzyıldan bu tarafa toplumun daha az saygı duyduğu okullar olmuştur (Akt., Özdemir, 2016, 71).

Sanayinin yeterince gelişmemesi: Endüstri yaşantısının gerçek olmasıyla “teknik elemanlara” büyük oranda gereksinim artacaktır. Örneğin Almanya da yaşayan Türk İşçileriyle yapılan bir araştırma, mesleki teknik eğitimle ilgili olumlu düşündüklerini belirlemiştir. İşçiler erkek çocuklarının almasını istedikleri eğitimle ilgili soruya birinci sırada üniversite veya yüksek okul (% 69,4), ikinci sırada “Lise ayarında teknik okullar” olarak yanıt verdikleri görülmüştür. “Örnekleme giren işçilerin % 20,9’u oğullarını teknik okulla göndermek istemişlerdir. Liseye devam ettirmek isteyenlerin oranı ise % 0,4 dür”. Bu durum Türkiye’deki tutumlara terstir, bunun sebebi ise orada sanayinin gelişmiş olmasıdır diyebiliriz” (Tezcan, 1972, 195).

Türkiye İstatistik Kurumu’nun (TÜİK) 15 Mayıs 2018 günü açıkladığı Şubat 2018 dönemi Hanehalkı İşgücü Araştırması’nın raporunda, yükseköğrenim işsizliği 11,4 olarak hesaplandı. Verilere göre, lise ve altı eğitimlilerde iş bulma oranı % 5,18 seviyesinde gerçekleşirken, üniversite mezunlarında bu oran % 3,74’dür. Lise mezunlarının iş bulma şansı üniversite mezunlarına göre daha fazladır. Üniversite mezunu işsiz sayısı her geçen gün artmaktadır. Alanlarında iş bulamayan yükseköğretim mezunları alanları dışında başka bir alanda iş bulmaya yönelebilmektedirler. Mesleki teknik eğitimde ortaöğretim okullarının alanları ve iş bulma olanakları ailelere mesleki rehberlik ve danışma hizmetleri oluşturularak aktarılmalıdır.

Öğretmenlerin büyük çoğunluğu (% 68) iki yıl üst üste başarısız olan öğrencinin eğitiminin mesleki eğitim merkezlerinde devam etmesi gerektiğini düşünmektedir. İki yıl üst üste başarısız olan öğrenci açık öğretim liselerine kayıt yaptırmak zorunda kalmaktadır. Öğrencilerin çoğunluğu düşük gelirli ailelerden geldikleri için, başarısızlık sonucu, açık liseye geçtiklerinde, vasıfsız işlerde çalışarak açıköğretim meslek liselerinde öğrenime devam etmeye çalışmaktadırlar. Bu öğrencilerin mesleki eğitim merkezlerinde uygulama yaparak, bir mesleğe yönelik uzmanlaşması daha uygun olabilir.

Katılımcıların çoğunluğu (% 55) 4+4+4 eğitim modeli sonucu kayıt zorunluluğu nedeniyle uzak bölgelerden gelen öğrencilerin yol v.b. eğitim masraflarını karşılayamadıkları için açık liseye geçmek zorunda kaldığı düşüncesindedirler.

Milli Eğitim Bakanlığı verilerine göre 12 yıllık kesintisiz eğitim uygulamasına geçilmeden önce, açık öğretim lisesinde kayıtlı 940 bin öğrenci varken, 2016-2017 öğretim yılı sonunda bu sayı artarak 1 milyon 554 bin 938 olmuştur.

“Türkiye’de okullaşma oranı 2006 yılı itibarıyla % 91’dir. Orta öğretimde okullaşma oranı açısından bakıldığında ise bu çağdaki nüfusun % 40’ı eğitimine devam edememektedir”(Yaşar, 2016, 208). Okulu yarıda bırakanların farklı etnik kökenlere sahip, yoksul ve çoğunlukla da bu gruplara ait kız çocukları oldukları görülür (Canedy, 2001, Akt., Yaşar, 2016, 204). Türkiye’de yapılan bir çalışmada düşük gelirli ailelerdeki çocukların % 70’inin lisede okuldan koptukları ve bu nedenle diplomasız mesleksiz hale geldikleri ifade edilmektedir (Joel, 2004, 23, Akt., Yaşar, 2016, 207).

Öğretmenlerin büyük çoğunluğu (% 59) dokuzuncu ve 10. sınıfta verilen öğretim programının akademik liselerle ortak olmasının mesleki ve teknik ortaöğretim kurumlarındaki öğrencilerin başarısız olmasına yol açtığı fikrindedir.

“Okulu terk eden gençlerin % 63,8’i 9. sınıfta, % 19,0’u 10. sınıfta, % 10,3’ü 11. sınıfta genel ortaöğretimi terk etmiştir” (UNICEF, 2013). Okul terkleri 9. ve 10. sınıfta daha fazladır.

PISA (2006) Türkiye’de öğrenci başarısını belirlemeye yönelik yapılan araştırma sonuçlarına göre; meslek lisesi öğrencilerinin aldığı puanlar, “bütün alanlarda (okuma, fen ve matematik) genel liselerdeki öğrencilerden belirgin biçimde daha düşüktür”. PISA (2009) verileri göre ise, meslek lisesi öğrencileri “okuma, matematik ve fen becerilerinde Türkiye ortalamasının çok altında olduğunu” göstermektedir (Akt. ERG, 2012b ,24).

Mesleki teknik ortaöğretim kurumlarına çeşitli nedenlerle temel bilgileri eksik gelen öğrencilere 9-10. sınıfta akademik liselerle aynı ağırlıkta matematik, fen, Türk dili vb. derslerin verilmesi başarısızlıklarına neden olabilmektedir.

3.5. İşyerlerinde Mesleki Eğitim

Katılımcı yönetici/öğretmenlerin işyerlerinde mesleki eğitim ile ilgili görüşleri Tablo 15’te verilmiştir.

Tablo 5 Yönetici/öğretmenlerin işyerlerinde mesleki eğitim ile ilgili görüşleri

N	Anket Maddesi	Katılıyorum		Kısmen katılıyorum		Katılmıyorum		Fikrim yok	
		n	%	n	%	n	%	n	%
20	Kamu mesleki ve teknik ortaöğretim okul/kurumlarında uygulamalı eğitim ortamları sınıf/ atölye uygun değildir.	147	34.3	135	31.5	145	33.9	1	0.2
21	Kamu mesleki ve teknik ortaöğretim okul/kurumlarında atölye/laboratuvar gibi, uygulamalı eğitim ortamlarında kullanılan araç-gereçler yeterli değildir.	196	45.8	121	28.3	110	25.7	1	0,2
22	Öğrenciler sanayi veya hizmet sektöründe kullanılan bazı ileri düzey cihazları ilk olarak beceri eğitimi yoluyla tanımaktadır.	298	69,6	80	18.7	46	10.7	4	0.9
23	Öğrencilerin alanla ilgili uygulamayı öğrenmek için, işyerinde beceri eğitimi dersini alması uygundur.	376	87.9	32	7.5	18	4.2	2	0.5
24	Öğrencilerin sektörü tanımak için, işyerinde beceri eğitimi dersini alması uygundur.	385	90	24	5.6	18	4.2	1	0.2
25	Meslek lisesine kayıt olan öğrencilerin, 10’uncu sınıftan itibaren iş kazası risklerine karşı devlet tarafından zorunlu sigorta kapsamına alınması uygundur.	389	90.9	17	4	21	4.9	1	0.2
26	Devletin özel sektör işletmelerinde staj yapan öğrencilerin bulunduğu işletmelere asgari ücretin yüzde 30’unun 1/3 ve 2/3 oranında katkıda bulunması uygundur.	330	77.1	33	7.7	59	13.8	6	1.4

* Anket soru numaralarını belirtmektedir.

Tablo 5 incelendiğinde; “Kamu mesleki ve teknik ortaöğretim okul/kurumlarında uygulamalı eğitim ortamları sınıf/ atölye uygun değildir.” yargısına yönetici/ öğretmenlerin % 34’ü katılmaktadır. Yine yaklaşık % 34’ü ise katılmamaktadır. Kısmen katılan % 31,5 dir. Bu konuda, katılımcılar arasında bir fikir birliği ve ortak görüş bulunmadığı görülmektedir.

1940’lı yılların sonlarında “devlet bütçesinden Milli Eğitime ayrılan pay 1/4” iken, (MEB, 1990) bu oran “son yıllarda” 1/10’dur (Milli Eğitim İstatistikleri, 2017, Akt., ERG, 2017, 40). Mesleki ve Teknik eğitim pahalı bir eğitimidir. Yetersiz bütçe olanaklarıyla okullarda yeterince uygulamalı eğitim yapılamaz. Bu yüzden mesleki teknik eğitim okullarında temel mesleki bilgi ve beceriler sınırlı olarak verilebilmektedir.

Kamu mesleki ve teknik ortaöğretim okul/kurumlarında atölye/laboratuvar gibi, uygulamalı eğitim ortamlarında kullanılan araç-gereçlerin yeterli olmadığını düşünen öğretmen sayısı (% 46) yeterli olduğunu düşünenlerden (% 26) daha fazladır.

“Mesleki ve teknik eğitimde kullanılması gerekli test, cihaz, ölçüm aletleri bütçe yetersizliğinden dolayı mesleki ve teknik eğitim okullarının çoğunda bulunmamaktadır. Mesleki ve teknik eğitim görsel olarak desteklenmezse öğrenciler için anlaşılması zor hale gelecektir. Bu nedenle öğrenci kendi kafasında doğruluğunu bilmediği bir şekil kurgusu yaratacak ve bu durumun öğrenciyi yanıltma payı olabilecektir” (Uçar ve Özerbaş, 2013, 252). Meslek lisesi bölümlerin çoğu, uygulama ağırlıklı olmayı gerektirmektedir. Bunun için gerekli araç gerecin büyük çoğunluğu pahalı donanımlardır. Okulların yetersiz ödenekle araç gereç ve donanım ihtiyacı karşılanamamakta, bu nedenle dersler uygulamadan çok teorik ağırlıklı olarak işlenmektedir.

Öğretmenlerin çoğunluğu (% 70) öğrencilerin sanayi veya hizmet sektöründe kullanılan bazı ileri düzey cihazları ilk olarak beceri eğitimi yoluyla tanıdığını düşünmektedir.

Eğitim öğretim ortamları gelişen teknolojiye ve “sektörün hızlı gelişimine ayak uydurabilmelidir; fakat çok pahalı olan araçların her okula alınamayacağı bilinmelidir; çünkü bu durum devletin mali durumunu da etkilemektedir” (Uçar ve Özerbaş, 2013, 252). Okullarda bu cihazların genel kullanım özellikleri görsel cihazlar veya bilgisayarlı simülasyon kullanılarak gösterilebilir. Yine, cihazların bulunduğu işletmeler öğrencilere gezdirilerek, cihazlar ve işleyişleri hakkında bilgi sahibi olmaları sağlanabilir.

Araştırmadaki yönetici/öğretmenlerin büyük çoğunluğu (% 88) öğrencilerin alanla ilgili uygulamayı öğrenmek için beceri eğitimi işyerinde alması gerektiğini düşünmektedir.

Meslek eğitiminin sadece devlet eli ve olanakları ile okullarda yürütülmesi, “bu eğitimi iş” yaşamından koparmaktadır. “Okulda, işyeri ortamı” oluşturulması zor olan meslekler için “temel bilgi ve beceriler” okulda verildikten sonra uygulama işyerinde yapılmalıdır (MEB, 1990).

Staj olanağı bulunmayan alanlarda mesleki teknik ortaöğretim okulları özel sektörle işbirliği yaparak atölye, laboratuvar vb. ortamlar okullarda oluşturulabilir. Bu ortamlarda öğretmen ve işyeri temsilcisi usta öğretici nezaretinde öğrencilerin beceri eğitimi alması sağlanabilir.

Öğretmenlerin büyük çoğunluğu (% 90) öğrencilerin sektörü tanımak için, işyerinde beceri eğitimi dersini almasının uygun olduğunu düşünmektedir. Öğretmenlerin yanıtlarında alanla ilgili uygulamayı öğrenmek için beceri eğitiminin iş yerinde alınması gerektiği yargısına verdikleri yanıtlar ile tutarlı bir yaklaşım bulunmaktadır.

Mesleki teknik eğitim okullarının toplumu meydana getiren çeşitli kuruluşlarla ve işyaşamı ile işbirliği yapması ve onların yardımlarını sağlaması gereklidir (Şahinkesen,1992, 689).

Öğretmenlerin büyük çoğunluğu (% 91) meslek lisesine kayıt olan öğrencilerin, 10'uncu sınıftan itibaren iş kazası risklerine karşı devlet tarafından zorunlu sigorta kapsamına alınmasının uygun olduğunu görüşündedir.

Öğretmenlerin çoğu (% 77) devletin özel sektör işletmelerinde staj yapan öğrencilerin bulunduğu işletmelere asgari ücretin % 30'unun 1/3 ve 2/3 oranında katkıda bulunmasının uygun olduğunu düşünmektedir.

3.6. Mesleki ve Teknik Eğitimin Finansmanı

Katılımcı yönetici/öğretmenlerin mesleki ve teknik eğitimin finansmanı ile ilgili görüşleri Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6 Yönetici/öğretmenlerin mesleki ve teknik eğitimin finansmanı ile ilgili görüşleri

*N	Anket Maddesi	Katılıyorum		Kısmen katılıyorum		Katılmıyorum		Fikrim yok	
		n	%	n	%	n	%	n	%
		27	Özel mesleki ve teknik öğretim okullarının açılması doğru değildir.	170	39.7	72	16.8	176	41.1
28	Özel sektör, mesleki ve teknik ortaöğretim okul/kurumlarını desteklemelidir.	325	75,9	43	10	57	13.3	3	0.7
29	Özel mesleki ve teknik ortaöğretim okul/kurumlarından mezun olanlara özel sektör iş garantisi verilmelidir.	283	66,1	60	14	82	19.2	3	0.7
30	Özel mesleki ve teknik eğitim okullarına devlet teşvik primi verilmelidir.	167	39	77	18	178	41.6	6	1.4
31	Meslek lisesinin de öğrenim gören öğrencilerin ebeveynlerinin okul giderlerine katkı payı vermesi doğru değildir.	189	44.2	56	13.1	172	40.2	11	2.6
32	Mesleki ve teknik eğitimle ilgili bakanlığa bağlı bir ARGE METARGEM olmalıdır.	361	84.3	41	9.6	19	4.4	7	1.6
33	Mesleki ve teknik eğitim okullarında araştırma amaçlı	375	87.6	37	8.6	13	3	3	0.7

34	ARGE laboratuvarları olmalıdır.	353	82.5	29	6.8	43	10	3	0.7
35	Mesleki ve teknik liseye devam eden düşük gelirli aile çocuklarına toplu taşıma araçları ücretsiz olmalıdır	361	84.3	37	8.6	26	6.1	4	0.9
36	Mesleki ve teknik liseye devam eden düşük gelirli aile çocuklarına eğitim ihtiyaçlarına yetecek miktarda mali destek verilmelidir.	385	90	22	5.1	20	4.7	1	0.2
37	Mesleki ve teknik okul öğretmenlerinin maddi durumlarına iyileştirme yapılmalıdır.	386	90.2	27	6.3	14	3.3	1	0.2
	Mesleki ve teknik eğitim öğretmenlerine piyasayı izlemelerini sağlayacak özel sektörle işbirliği içinde hizmetçi kursları düzenlenmelidir.								

Anket soru numaralarını belirtmektedir.

Tablo 6 incelendiğinde; Özel mesleki ve teknik öğretim okullarının açılmasını doğru bulan öğretmenlerin sayısı bulmayanlara yakın eşit sayılabilecek sayıdadır. Öğretmenler bu konuda ortak bir görüşü paylaşmamaktadır

Öğretmenlerin büyük çoğunluğu (% 76) özel sektörün, mesleki ve teknik ortaöğretim okul/kurumlarını desteklemesi gerektiğini düşünmektedir. Bir önceki yargıda bir ortaklık bulunmamakla birlikte bu yargıda öğretmenler büyük ölçüde uyuşmaktadır.

Öğretmenlerin çoğu (% 66) özel mesleki ve teknik ortaöğretim okul/kurumlarından mezun olanlara özel sektörün iş garantisi vermesi gerektiğini düşünmektedir.

Organize Sanayi Bölgelerinde (OSB) açılan özel mesleki ve teknik eğitim okullarında öğrenim gören öğrencilerin mezuniyetleri sonrası iş garantisi verilebilir.

Özel mesleki ve teknik eğitim okullarına devletin teşvik primi vermesi gerektiğini düşünen öğretmenler teşvik primi vermesi gerektiğini düşünen öğretmenler birbirine yakın sayıdadır. Devletin teşvik primi vermesi gerektiğini düşünen katılımcılar cinsiyete göre oranlandığında, kadın katılımcılar % 43,3, erkek katılımcılar % 36,7' dir. Kadın katılımcılarda bu yargıya katılma oranı daha fazladır.

Teşvikler eğitim bütçesine ayrılan kaynaklarla gerçekleştirilmektedir. Bu bütçe aslında temizlik, bakım, onarım gibi devlet okullarındaki pek çok zorunlu gereksinimleri karşılamak için; özellikle tekli sistemin uygulamaya konulması sonucu, öğlen yemeği sorunu yaşayan okulların öğrencilerinin beslenme gereksinimini karşılamada kullanılabilir. 64. Hükümet Programı'nda "okul türleri ve bölgeler arası başarı farklılıklarını azaltarak eğitimde fırsat eşitliğine" hedefine yer verilmektedir. Oysaki bu tür teşvikler okul türleri arasında eşitsizliklere neden olabilecektir.

Öğrencilerin ebeveynlerinin okul giderlerine katkı vermesinin doğru olmadığını düşünen öğretmen sayısı doğru olduğunu düşünenlerden daha fazla sayıda olmakla birlikte birbirine yakın sayıdadır.

"Özdemir (2011) tarafından gerçekleştirilen çalışmada okulların bulunduğu çevrenin sosyo-ekonomik düzeyi yükseldikçe okul aile birliklerinin elde ettiği gelir miktarının yükseldiği sonucuna ulaşılmıştır. Okulların okul aile birliği gelirleri farklı etmenlerden ötürü değişkenlik gösterebilmektedir" (Akt., Özdoğan, 2017, 160). Okulların temizlik, teknolojik araç bakım onarımı vb. giderleri için ödenek olmadığından dolayı okul aile birlikleri vasıtasıyla bağışlarla karşılanmaktadır. Mesleki ve teknik ortaöğretim okullarının çoğunluğunu düşük gelirli aile çocukları oluşturmaktadır. Bu durum velileri zorlayabilmektedir. Hatta bazı veliler bağış yapmak zorunda kalacakları düşüncesiyle öğrencilerinin durumunu görüşmek için okullarla iletişime geçmemektedir.

Öğretmenlerin büyük çoğunluğu (% 84) mesleki ve teknik eğitimle ilgili bakanlığa bağlı bir ARGE METARGEM biriminin olması gerektiğini düşünmektedir.

Mesleki ve Teknik Eğitim Araştırma ve Geliştirme Merkezi (METARGEM) ise 3308 sayılı Mesleki Eğitim Kanun 1986 yılında ilk onaylandığı zaman 42. maddesi hükümlerine dayanılarak kurulmuştur. 2011 yılında Milli Eğitim Bakanlığı'nın yeniden yapılandırılması 652 Sayılı Kanun Hükmünde hükümlerine göre, çalışması sonlandırıldı. Öğretmenlerin büyük çoğunluğu (% 88) mesleki ve teknik eğitim okullarında araştırma amaçlı ARGE laboratuvarları olması gerektiğini düşünmektedir.

1940 ve 1950 yıllarında sanat enstitüleri işyerlerine örnek olma iddiasını sürdürüyordu. Günümüzde de öncelikle bazı il merkezlerindeki mesleki ve teknik eğitim ortaöğretim kurumlarına özel sektör destekli yapılacak ARGE laboratuvarları ile öğrencilerin ve mesleki ders öğretmenlerinin yaratıcılıkları ortaya çıkarılabilir. Taşradaki meslek dersi öğretmenleri de bu laboratuvarlarda belirli dönemlerde seminerler alabilir. Mesleki ve teknik eğitim liselerinde Ford, Fiyat, Tüpraş laboratuvarları, Arçelik'çe İstanbul ve

Diyarbakır'da 5 MTE okulunda açılan küçük ev aletleri laboratuvarı, "Türk Traktör'ün Gazi Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi'nde açtığı Tarım Makineleri Eğitim Laboratuvarı" bu duruma örnek olarak verilebilir (Hürriyet, 2018). Araştırmaya katılan yönetici/öğretmenler bu örneklerin tüm mesleki teknik eğitim okullarında olması gerektiği yönünde yargıya katılıyor olabilirler.

Araştırmadaki yönetici/öğretmenlerin büyük çoğunluğu (% 83) mesleki ve teknik liseye devam eden düşük gelirli aile çocuklarına toplu taşıma araçlarının ücretsiz olması gerektiği görüşündedir.

Bu yargıya katılmayan 43 yönetici/öğretmenin 8'i yönetici, 9'u atölye veya bölüm şefidir. Öğrencilerin bir kısmının okula ulaşımı okul servisleriyle gerçekleşmektedir. Toplu taşıma araçları ücretsiz olursa, okul servislerine ihtiyaç kalmayacaktır. Okullarda ulaşım gerektiren gezi etkinlikleri okul servisleriyle yapılabilmektedir. Okul servisleri olmazsa bu etkinlikler yapılamayacaktır. Özellikle yönetici ve Atölye/Bölüm şefleri bu yargıya servislerin işlevinin sona ereceği düşüncesiyle katılmamış olabileceği değerlendirilmektedir.

Öğretmenlerin büyük çoğunluğu (% 84) mesleki ve teknik liseye devam eden düşük gelirli aile çocuklarına eğitim ihtiyaçlarına yetecek miktarda mali destek verilmesi gerektiği yönündeki yargıya katılmaktadır.

Yoksulluğun olumsuzluklarından çocuklar, yetişkinlerden daha fazla etkilenmektedir. Bu anlamda çocukların sağlıklı bir şekilde büyümeleri, fiziki, ruhsal ve zihinsel gelişmeleri için sahip oldukları çeşitli imkânlar önem kazanmaktadır (Yasar, 2016, 206). Yoksul çocuklara maddi destek verilmesi, onların farklı kesimlerden gelen diğer çocuklarla eşit olacak şekilde eğitim hakkından yararlanmalarını sağlayabilecektir. Eğitimlerini etkileyen maddi olumsuzluklar ortadan kalkınca, okula aidiyet duygusuyla derslerde başarılı olabileceklerdir. Böylece eğitim olanakları konusundaki adaletsizlik ortadan kalkacaktır.

Katılımcıların büyük çoğunluğu (% 90) mesleki ve teknik okul öğretmenlerinin maddi durumlarına iyileştirme yapılması gerektiğini düşünmektedir.

Bu yargıya katılmayan veya kısmen katılan yönetici/öğretmenlerden 17 katılımcı idareci/atölye veya bölüm şefidir. Okullardaki yöneticilerin çoğunluğunun alanı kültür derslerdir. Okullarda bazı meslek dersi alanlarında norm fazlası öğretmenler bulunmaktadır. Norm fazlası bulunan alanlarda öğretmenler maaş karşılığı girmeleri gereken 20 saatin altında derse girmektedir. Fakat işletmelerdeki koordinatör öğretmenlik görevinden dolayı ücret almaktadırlar. Bu durumu okullarda özellikle alanı kültür dersi olan yöneticiler doğru bulmamaktadır. Bazı alanlarda da öğretmen sayısı azdır. Bu alanlarda öğretmenlerin haftalık ders saati fazladır. Ek olarak, koordinatörlük ve döner sermayede görev yapmaktadırlar. Bu öğretmenlerde maaş karşılığını dolduramayan, fakat koordinatörlük ücreti alan meslektaşlarının durumunu onaylamamaktadırlar. Yargıya katılmayan veya kısmen katılanların bu görüşler doğrultusundaki katılımcıların olduğu düşünülmektedir.

İşletmelerde koordinatör öğretmenlik görevi esnasında, özellikle büyük şehirlerdeki öğretmenler, işyerlerinin birbirinden uzak olması nedeniyle ulaşım vb. harcamalar yapmaktadırlar. Oluşan giderlerini koordinatörlük ücretinden karşılamaktadırlar. Bu nedenle işletmelerde koordinatörlük görevi yapan öğretmenlerin ücret almaları gerekmektedir.

Öğretmenlerin çok büyük bir çoğunluğu (% 90) mesleki ve teknik eğitim öğretmenlerine piyasayı izlemelerini sağlayacak özel sektörle işbirliği içinde hizmet içi kursları düzenlenmesi gerektiğini düşünmektedir. Piyasada teknolojik araç ve gereçlerde pek çok yenilik olurken, okullar ve öğretmenler bu yeniliklerin gerisinde kalmaktadır. Pahalı olan teknolojik araç ve gerecin okula gelmesi de zor olmaktadır. Bu nedenle özel sektörle işbirliği içinde öğretmenlere hizmetiçi kurslar düzenlenebilir.

3.7. Sınavsız Meslek Yüksekokullarına (MYÖ) Geçiş ve Ek Puan

Araştırmaya katılan yönetici/öğretmenlerin sınavsız meslek yüksekokullarına geçiş ve ek puan ile ilgili görüşleri Tablo 7'de verilmiştir.

Tablo 7 Yönetici/öğretmenlerin sınavsız meslek yüksekokullarına geçiş ve ek puan ile ilgili görüşleri

*N	Anket Maddesi	Katılıyorum		Kısmen katılıyorum		Katılmıyorum		Fikrim yok	
		n	%	n	%	n	%	n	%
38	ÖSYM'nin 2017 yılında aldığı kararla meslek lisesi öğrencilerinin sınavsız meslek yüksekokullarına geçişlerinin kaldırılması doğru bir karardır	181	42,3	55	12,9	190	44,4	2	0,5

* Anket soru numaralarını belirtmektedir.

Tablo 7 incelendiğinde; ÖSYM'nin 2017 yılında aldığı kararla meslek lisesi öğrencilerinin sınavsız meslek yüksekokullarına geçişlerinin kaldırılmasının doğru bir karar olmadığını düşünen öğretmen

oranı, (% 44,4) doğru bir karar olduğunu düşünenlerin oranına (% 42) eşit denilebilecek düzeydedir. Bu konuda ortak bir görüş olmadığı görülmüştür.

Mesleki ve teknik orta öğretim kurumlarından mezun olanlara sınavsız meslek yüksekokullarına tekrar geçiş hakkı verilmesi, zorunlu eğitim nedeniyle sayıları gittikçe artan mesleki ve teknik ortaöğretim öğrencilerinin derslere motivasyonunda olumlu bir etki oluşturabilecektir.

3.8. Mesleki Eğitim ve İstihdam İlişkisi

Katılımcı yönetici/öğretmenlerin mesleki eğitim ve istihdam ilişkisi ile ilgili görüşleri Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8 Yönetici/öğretmenlerin mesleki eğitim ve istihdam ilişkisi ile ilgili görüşleri

*N	Anket Maddesi	Katılıyorum		Kısmen katılıyorum		Katılmıyorum		Fikrim yok	
		n	%	n	%	n	%	n	%
39	Mesleki ve teknik liselerden mezun olan öğrenciler alanlarıyla ilgili iş bulmakta zorlanmaktadır.	260	60.7	85	19.9	82	19.2	1	0.2
40	Mesleki ve teknik liselerden mezun olan öğrenciler alanlarıyla ilgili iş yeri açmak istediklerinde devlet faizsiz kredi desteği sağlamalıdır.	380	88.8	22	5.1	22	5.1	4	0.9

* Anket soru numaralarını belirtmektedir.

Tablo 8 incelendiğinde; Katılımcıların çoğu (% 61) mesleki ve teknik liselerden mezun olan öğrencilerin alanlarıyla ilgili iş bulmakta zorlandığını düşünmektedir.

“Türkiye’de eğitim-istihdam ilişkisi maalesef oldukça zayıftır. Bu durum mesleki eğitim sisteminin işgücü piyasasının ihtiyaçlarını karşılayacak nitelikte olmaması, mevcut mesleki eğitim programlarının ilgili tüm taraflarla yeterince işbirliği içinde güncellenmemesi, donanım eksikliği ve eğitim personelinin yeterince sektör tecrübesinin olmaması gibi nedenlerden kaynaklanmaktadır” (MEB, 2012, 46).

Öğretmenlerin büyük çoğunluğu (% 83) mesleki ve teknik liselerden mezun olan öğrencilerin alanlarıyla ilgili iş yeri açmak istediklerinde devletin faizsiz kredi desteği sağlaması gerektiği düşüncesindedir.

Mesleki ve teknik ortaöğretim kurumlarından mezun olan öğrenciler düşük gelirli ailelerin çocuklarıdır. Mezun olduktan sonra alanlarıyla ilgili iş kurmak isteyenlere destek kredisi verilebilir.

3.9. 1980 Sonrası Öğretmen Yetiştiren Kurumlardaki Dönüşümler

Araştırmaya katılan yönetici/öğretmenlerin 1980 sonrası öğretmen yetiştiren kurumlardaki dönüşüm ile ilgili görüşleri Tablo 9’da verilmiştir.

Tablo 9 Yönetici/öğretmenlerin 1980 sonrası öğretmen yetiştiren kurumlardaki dönüşüm ile ilgili görüşleri

*N	Anket Maddesi	Katılıyorum		Kısmen katılıyorum		Katılmıyorum		Fikrim yok	
		n	%	n	%	n	%	n	%
41	Mesleki ve Teknik Eğitime öğretmen sağlayan Mesleki ve Teknik Eğitim ile Ticaret Turizm Eğitim Fakültelerinin kapatılması doğrudur.	51	11.9	35	8.2	336	78.5	6	1.4
42	Mesleki ve Teknik Eğitime Öğretmen sağlayan Mesleki ve Teknik Eğitim ve Ticaret Turizm Eğitim fakültelerinin yerine teknoloji eğitim ve turizm fakültelerinin açılması doğrudur.	93	21.7	49	11.4	276	64.5	10	2.3
43	Teknoloji, İktisadi İdari Bilimler, Gastronomi ve benzeri fakültelerin mezunlarının Eğitim Bilimleri Enstitülerinde “Orta Öğretim Alan Öğretmenliği Tezsiz Yüksek Lisans” programını bitirerek meslek liselerinde öğretmen olmaları doğrudur.	77	18	67	15.7	269	62.9	15	3.5
44	2009/15546 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile mesleki ve teknik eğitime öğretmen yetiştiren fakültelerin kapatılması sonucu İktisadi İdari Bilimler, Gastronomi ve benzeri fakültelerin lisans mezunlarının veya okuyanlarının eğitim fakültelerinde pedagojik formasyon alarak mesleki ve teknik eğitim liselerinde öğretmen olması uygundur.	80	18.7	64	15	272	64	12	2.8
45	Bakanlar Kurulu Kararı ile mesleki ve teknik eğitime öğretmen yetiştiren fakültelerin kapatılması sonucu yerine açılan Teknoloji Fakülteleri öğrencilerine eğitim fakültelerinde pedagojik formasyon derslerinin açılmaması doğrudur.	91	21.3	37	8.6	290	67.8	10	2.3

46	Mesleki ve teknik eğitime öğretmen yetiştiren fakültelerin kapatılması gelecekte mesleki ve teknik eğitim için alanı bilen öğretmen yetersizliğine neden olacaktır.	351	82	38	8.9	36	8.4	3	0.7
----	---	-----	----	----	-----	----	-----	---	-----

* Anket soru numaralarını belirtmektedir.

Tablo 9 incelendiğinde; Öğretmenlerin büyük çoğunluğu (% 79) mesleki ve teknik eğitime öğretmen sağlayan Mesleki ve Teknik Eğitim ile Ticaret Turizm Eğitim Fakültelerinin kapatılmasını yanlış bulmaktadır.

Araştırmada mesleki ve teknik eğitime öğretmen yetiştiren Mesleki ve Teknik Eğitim ve Ticaret Turizm Eğitim Fakültelerinin yerine Teknoloji Eğitim ve Turizm Fakültelerinin açılmasının yanlış olduğunu düşünen öğretmen sayısı (% 65) çoğunluktadır.

Öğretmenlerin büyük çoğunluğu (% 63) Teknoloji, İktisadi İdari Bilimler, Gastronomi ve benzeri fakültelerin mezunlarının Eğitim Bilimleri Enstitülerinde “Orta Öğretim Alan Öğretmenliği Tezsiz Yüksek Lisans” programını bitirerek meslek liselerinde öğretmen olmalarını doğru bulmamaktadır.

Öğretmenlerin büyük çoğunluğu (% 64) 2009/15546 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile mesleki ve teknik eğitime öğretmen yetiştiren fakültelerin kapatılması sonucu İktisadi İdari Bilimler, Gastronomi ve benzeri fakültelerin lisans mezunlarının veya okuyanlarının eğitim fakültelerinde pedagojik formasyon alarak mesleki ve teknik eğitim liselerinde öğretmen olmasını uygun bulmamaktadır.

Bu yargı Tablo 8’deki diğer yargıyla birleştirilirse; Mesleki ve teknik eğitime öğretmen yetiştiren fakültelerin kapatılması, 1937’den bugüne kadar kazanılan tecrübe ve deneyimlerinde sonlanmasına neden oldu. Bu durumun orta ve uzun dönemde beceri ve teknik işgücü yetiştirmeye kesinlikle olumsuz etkileri olabilecektir. Bu olumsuzluğun, sosyal hayatın temeli olan ekonomik kalkınmayı da olumsuz yönde etkilemesi de olası olabilir. Çünkü bilgi ve teknolojiyi üretime yansıtarak sosyal ve ekonomik faydaya dönüştürecek yeter sayıda ve nitelikte becerili ve teknik işgücü yetiştirilmesi mümkün olamayabilir. Hangi eğitim kurumu olursa olsun, yetişecek neslin bilgi, beceri ve toplam niteliği iyi yetişmiş öğretim kadrosuna bağlıdır. Sisteme uygun öğretmen yetiştirilmemesi becerili ve teknik işgücü yetiştirmeyi kesinlikle olumsuz yönde etkileyebilir. Fakültelerin mühendislik, iktisat, gastronomi bölümlerinden mezun olanların atölye, laboratuvar vb. eğitimleri almadan öğretmen olmaları kaygı vericidir. Geçmişte bu durum, fakültelerin farklı alanlarından mezun olanların öğretmen olmaları denenmiş, farklı sorunlarla karşılaşmıştır. Araştırmaya katılan öğretmenlerin büyük çoğunluğu (n=285) 21 yıl ve üzeri mesleki deneyime sahiptir. Tüm bu olumsuzlukların farkında olarak, yaşanmış tecrübelerin ışığında yargılara yanıt verdikleri düşünülürse, katılımcı yönetici/öğretmenler ne Teknoloji, İktisadi İdari Bilimler, Gastronomi ve benzeri Fakültelerin mezunlarının Eğitim Bilimleri Enstitülerinde “Orta Öğretim Alan Öğretmenliği Tezsiz Yüksek Lisans” programını bitirerek, ne de bu fakültelerin lisans mezunlarının veya okuyanlarının eğitim fakültelerinde pedagojik formasyon yoluyla öğretmenlik hakkı kazanmasını onaylamamaktadırlar.

Öğretmenlerin çoğu (% 68) Bakanlar Kurulu Kararı ile mesleki ve teknik eğitime öğretmen yetiştiren fakültelerin kapatılması sonucu yerine açılan Teknoloji Fakülteleri öğrencilerine eğitim fakültelerinde pedagojik formasyon derslerinin açılmamasının doğru olmadığını düşünmektedir.

Katılımcı yönetici/öğretmenlerin büyük çoğunluğu (% 82) mesleki ve teknik eğitime öğretmen yetiştiren fakültelerin kapatılmasının gelecekte mesleki ve teknik eğitim için alanı bilen öğretmen yetersizliğine neden olacağını düşünmektedir.

3.10. Mesleki Eğitim ve Toplumsal Cinsiyet Eşitliği

Araştırmaya katılan yönetici/öğretmenlerin mesleki eğitim ve toplumsal cinsiyet eşitliği ile ilgili görüşleri Tablo 10’da verilmiştir.

Tablo 10 Yönetici/öğretmenlerin mesleki eğitim ve toplumsal cinsiyet eşitliği ile ilgili görüşleri

Anket Maddesi	Katılıyorum		Kısmen katılıyorum		Katılmıyorum		Fikrim yok	
	n	%	n	%	n	%	n	%
47 Mesleki ve teknik eğitimde bazı alanlara (Makine, Motorlu araçlar teknolojisi vb.) kız öğrencilerin alınmasına karşın, bu bölümlerde okuyan kız öğrenciler staj olanağı bulamamaktadır.	218	50.9	89	20.8	91	21.3	30	7
48 Mesleki ve teknik eğitimde bazı alanlara (Makine, Motorlu araçlar teknolojisi vb.) kız öğrencilerin alınmasına karşın bu	258	60.3	76	17.8	68	15.9	26	6.1

	bölümlerden mezun olan kız öğrenciler mezuniyet sonrası istihdam sorunu yaşamaktadırlar.								
49	Mesleki ve teknik eğitim okulları tek isimle birleşse de bazı okullar halen “kız okulu” veya “erkek okulu” olarak nitelendirilmektedir. Bu durum öğrencinin okul tercihine engel olmaktadır.	281	65.7	65	15.2	71	16.6	11	2.6
50	Mesleki ve teknik eğitim okulları cinsiyete göre ayrılmalıdır.	58	13.6	45	10.5	323	75.5	2	0.5
51	Mesleki ve teknik eğitim okullarında karma model (kız ve erkek öğrencilerin aynı sınıfta olması) uygulanmalıdır.	330	77.1	38	8.9	57	13.3	3	0.7
52	Tüm eğitim fakülteleri programında toplumsal cinsiyet eşitliği eğitimi verilmelidir.	339	79.2	38	8.9	42	9.8	9	2.1
53	Mesleki ve teknik eğitimde görev yapan öğretmenlere hizmetiçi eğitimler yoluyla toplumsal cinsiyet eşitliği eğitimi verilmelidir	302	70.6	39	9.1	78	18.2	9	2.1

* Anket soru numaralarını belirtmektedir.

Tablo 10 incelendiğinde; Katılımcıların yarısından fazlası (% 51) mesleki ve teknik eğitimde bazı alanlara (Makine, Motorlu araçlar teknolojisi vb.) kız öğrencilerin alınmasına karşın, bu bölümlerde okuyan kız öğrencilerin staj olanağı bulamadığını düşünmektedir.

“Okul ve işletme işbirlikleri arasında yeterince ilişki kurulamamaktadır. Mevcut işbirliklerinin de toplumsal cinsiyet eşitliği bakış açısıyla yeniden gözden geçirilmesinde yarar olacaktır” (ÇEV-ERG, 2015).

Öğretmenlerin yarısından fazlası (% 60) mesleki ve teknik eğitimde bazı alanlara (Makine, Motorlu araçlar teknolojisi vb.) kız öğrencilerin alınmasına karşın bu bölümlerden mezun olan kız öğrencilerin mezuniyet sonrası istihdam sorunu yaşadıklarını düşünmektedir.

Çalışma yaşamında aldıkları eğitimle ilgili staj yapmak ya da çalışmak isteyen genç kadınlar "kadın rolleri", "kadın meslekleri" ile ilgili sınırlamalardan dolayı cinsiyet ayrımcılığına maruz kalmaktadırlar” (ÇEV-ERG, 2015).

Mesleki ve teknik eğitim okulları tek isimle birleşse de bazı okulların halen “kız okulu” veya “erkek okulu” olarak nitelendirildiğini düşünen öğretmenlerin sayısı (% 66) fazladır.

“Günümüzde Mesleki ve teknik orta öğretim kurumları ve alanlarında cinsiyet ayırımı yapılmadan öğrenciler devam edebilmektedirler. Toplumda geçmişten gelen kadınların ve erkeklerin tamamen birbirinden farklı mesleki eğilimlerinin ve yeteneklerinin olacağı yargısı vardır. Bu yargının sonucu geçmişte bazı mesleki teknik ortaöğretim kurumlarının isimlerinde kız ve erkek ibaresi vardı. Günümüzde mesleki teknik ortaöğretim kurumlarının isimlerinde cinsiyet ayrımcı yaklaşım içeren ibarelerin kalkması, bazı okulların kız bazı okulların erkek okulu olarak nitelendirilmesini ortadan kaldırmadı. Bazı meslekleri erkeklerin bazı meslekleri kadınların yapabileceği yargısı değişmediği için bu durum öğrencilerin ve ailelerin okul ve bölüm tercihini etkilemektedir. Mesleki ve teknik orta öğretim kurumları ve alanlar hakkında aileler ve öğrenciler ilgi ve yetenekler doğrultusunda cinsiyet ayrımcı bir tutum sergilenmeden oluşturulacak rehberlik ve danışmanlık hizmetleri birimiyle bilgilendirilmeleri sağlanabilir.

Öğretmenlerin büyük çoğunluğu (% 76) mesleki ve teknik eğitim okullarının cinsiyete göre ayrılmaması gerektiğini düşünmektedir.

Öğretmenlerin büyük çoğunluğu (% 77) mesleki ve teknik eğitim okullarında karma model (kız ve erkek öğrencilerin aynı sınıfta olması) uygulanması gerektiğini düşünmektedir. Bu yargı mesleki ve teknik eğitim okullarının cinsiyete göre ayrılmaması gerektiği yargısıyla ortak olmakla birlikte her iki yargıda da öğretmenler büyük ölçüde uyuşmaktadır.

Öğretmenlerin büyük çoğunluğu (% 79) tüm eğitim fakültelerinin programında toplumsal cinsiyet eşitliği eğitiminin verilmesi gerektiğini düşünmektedir.

Öğretmenlerin büyük çoğunluğu (% 71) mesleki ve teknik eğitimde görev yapan öğretmenlere hizmetiçi eğitimler yoluyla toplumsal cinsiyet eşitliği eğitimi verilmesi gerektiğini düşünmektedir.

3.11. Meslek Lisesi Öğretmenlerinin Mesleki Eğitim Politikalarında Yaşanan Değişim Konuları İle İlgili Görüşleri Cinsiyetlerine Göre Anlamlı Farklılık Göstermekte Midir?

İkinci araştırma sorusuna “Meslek lisesi öğretmenlerinin mesleki eğitim politikalarında yaşanan değişim konuları ile ilgili görüşleri cinsiyetlerine göre anlamlı farklılık göstermekte midir?” yanıt vermek amacıyla 53 madde için Ki-kare testi yapılmıştır. Ki-kare analizi fikrim yok seçeneği veri setinden çıkarılarak yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda 8 ve 36. maddelerde beklenen değeri 5’ten küçük olan gözenek sayısının toplam gözenek sayısının % 20’sini aştığı görüldüğünden anlamlılık testinin yorumlanması doğru değildir. Bu yüzden bu maddeler dışında kalan maddeler için ki-kare testi sonuçları yorumlanmıştır.

Farklılık olan 18 madde (4, 5, 9, 18, 26, 28, 30, 34, 37, 38, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52 ve 53) bulunmaktadır. İlgili maddelerin özet ki-kare tablosu Tablo 11’de verilmiştir.

Tablo 11 Katılımcıların cinsiyetlerine göre mesleki eğitim politikalarında yaşanan değişim konuları ile ilgili görüşlerinde Farklılık Oluşturan Maddelerin Ki-kare testi sonuçları

Anket Maddesi	Ki-kare	sd	p
4. Mesleki ve teknik eğitimdeki okulların tek bir adla birleştirilmesi uygundur.	9,50	2	0,009
5. +4+4 eğitim modeline göre imam hatip ortaokullarının açılması uygundur.	18,02	2	0,000
9. Mesleki ve teknik eğitim modülleri güncel değildir	9,54	2	0,008
18. 4+4+4 eğitim modeli sonucu kayıt zorunluluğu nedeniyle uzak bölgelerden gelen öğrenciler yol v.b eğitim masraflarını karşılayamadıkları için açık liseye geçmek zorunda kalmaktadır.	9,51	2	0,009
26. devletin özel sektör işletmelerinde staj yapan öğrencilerin bulunduğu işletmelere asgari ücretin yüzde 30’unun 1/3 ve 2/3 oranında katkıda bulunması uygundur.	8,22	2	0,016
28. Özel sektör, mesleki ve teknik ortaöğretim okul/kurumlarını desteklemelidir.	6,38	2	0,041
30. Özel mesleki ve teknik eğitim okullarına devlet teşvik primi vermelidir.	13,69	2	0,001
34. Mesleki ve teknik liseye devam eden düşük gelirli aile çocuklarına toplu taşıma araçları ücretsiz olmalıdır.	7,75	2	0,021
37. mesleki ve teknik eğitim öğretmenlerine piyasayı izlemelerini sağlayacak özel sektörle işbirliği içinde hizmetiçi kursları düzenlenmelidir.	9,60	2	0,008
38. ÖSYM’nin 2017 yılında aldığı kararlar meslek lisesi öğrencilerinin sınavsız meslek yüksekokullarına geçişlerinin kaldırılması doğru bir karardır.	29,37	2	0,000
46. Mesleki ve teknik eğitime öğretmen yetiştiren fakültelerin kapatılması gelecekte mesleki ve teknik eğitim için alanı bilen öğretmen yetersizliğine neden olacaktır.	8,29	2	0,016
47. mesleki ve teknik eğitimde bazı alanlara (Makine, Motorlu araçlar teknolojisi vb.) kız öğrencilerin alınmasına karşın, bu bölümlerde okuyan kız öğrenciler staj olanağı bulamamaktadır.	15,77	2	0,000
48. mesleki ve teknik eğitimde bazı alanlara (Makine, Motorlu araçlar teknolojisi vb.) kız öğrencilerin alınmasına karşın bu bölümlerden mezun olan kız öğrenciler mezuniyet sonrası istihdam sorunu yaşamaktadırlar.	14,38	2	0,001
49. Mesleki ve teknik eğitim okulları tek isimle birleşse de bazı okullar halen “kız okulu” veya “erkek okulu” olarak nitelendirilmektedir. Bu durum öğrencinin okul tercihine engel olmaktadır.	21,53	2	0,000
50. Mesleki ve teknik eğitim okulları cinsiyete göre ayrılmalıdır.	6,35	2	0,042
51. Mesleki ve teknik eğitim okullarında karma model (kız ve erkek öğrencilerin aynı sınıfta olması) uygulanmalıdır.	23,30	2	0,000
52. Tüm eğitim fakülteleri programında toplumsal cinsiyet eşitliği eğitimi verilmelidir	16,10	2	0,000
53. mesleki ve teknik eğitimde görev yapan öğretmenlere hizmetiçi eğitimler yoluyla toplumsal cinsiyet eşitliği eğitimi verilmelidir	11,71	2	0,003

Tablo 11 de cinsiyete göre anlamlı bir farklılık oluşturan maddelerin ki-kare, sd ve p değerleri verilmiştir. Cinsiyete göre anlamlı farklılıklar incelendiğinde; günümüzde Mesleki ve teknik orta öğretim kurumları ve alanlarında cinsiyet ayrımı yapılmadan öğrenciler devam edebilmektedirler. Toplumda geçmişten gelen kadınların ve erkeklerin tamamen birbirinden farklı mesleki eğilimlerinin ve yeteneklerinin olacağı yargısı vardır. Bu yargının sonucu geçmişte bazı mesleki teknik ortaöğretim kurumlarının isimlerinde kız ve erkek ibaresi vardı. Günümüzde mesleki teknik ortaöğretim kurumlarının isimlerinde cinsiyet ayrımcı yaklaşım içeren ibarelerin kalkması, bazı okulların kız bazı okulların erkek okulu olarak nitelendirilmesini ortadan kaldırmadı. Bazı meslekleri erkeklerin bazı meslekleri kadınların yapabileceği yargısı değişmediği için bu durum öğrencilerin ve ailelerin okul ve bölüm tercihini etkilemektedir. Mesleki ve teknik orta öğretim kurumları ve alanlar hakkında aileler ve öğrenciler ilgi ve yetenekler doğrultusunda cinsiyet ayrımcı bir tutum sergilenmeden oluşturulacak rehberlik ve danışmanlık hizmetleri birimiyle bilgilendirilmeleri sağlanabilir.

3.12. Meslek Lisesi Öğretmenlerinin Mesleki Eğitim Politikalarında Yaşanan Değişim Konuları İle İlgili Görüşleri Çalıştıkları Bölgelere Göre Anlamlı Farklılık Göstermekte Midir?

Üçüncü araştırma sorusuna yanıt vermek amacıyla 53 madde için Ki-kare testi yapılmıştır. Ki-kare analizi fikrim yok seçeneği veri setinden çıkarılarak yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda 1, 8, 10, 12, 13, 17, 22, 23, 24, 25, 26, 28, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 40, 41, 45, 46, 50, 51, 52 ve 53 maddelerde beklenen değeri 5’ten

küçük olan gözenek sayısının toplam gözenek sayısının % 20'sini aştığı görüldüğünden anlamlılık testinin yorumlanması doğru değildir. Bu yüzden bu maddeler dışında kalan maddeler için ki-kare testi sonuçları yorumlanmıştır. Farklılık olan 13 madde (2, 5, 6, 7, 9, 15, 18, 27, 29, 30, 42, 43 ve 47) bulunmaktadır. İlgili maddelerin özet ki-kare tablosu Tablo 12'de verilmiştir.

Tablo 12 Katılımcıların çalıştıkları bölgelere göre mesleki eğitim politikalarında yaşanan değişim konuları ile ilgili görüşlerinde Farklılık oluşturan maddelerin Ki-kare testi sonuçları

Anket Maddesi	Ki-kare	sd	p
2. 1983 yılından başlayarak 2014-2015 eğitim öğretim yılına kadar bazı meslek liselerinin Anadolu Meslek veya Anadolu teknik lisesi olarak açılması doğrudur.	45,62	16	0,000
5. 4+4 Eğitim modeline göre imam hatip ortaokullarının açılması uygundur.	30,42	16	0,016
6. Zorunlu lise kayıt sistemi sonrası uygun fiziki altyapı geliştirilmemesi meslek liselerinde kalabalık sınıflara neden olmuştur.	31,32	16	0,012
7. Mesleki ve teknik eğitim bölümlerindeki öğrencilerin ilgi ve yetenekleri bölümleriyle uyumludur.	49,98	16	0,000
9. Mesleki ve teknik eğitim modülleri güncel değildir.	38,60	16	0,001
15. aileler meslek liselerindeki çocuklarının merkezi sınavlara hazırlanması için, bütçelerinden eğitim harcaması yaparlar.	29,16	16	0,023
18. +4+4 eğitim modeli sonucu kayıt zorunluluğu nedeniyle uzak bölgelerden gelen öğrenciler yol v.b eğitim masraflarını karşılayamadıkları için açık liseye geçmek zorunda kalmaktadır.	39,62	16	0,001
27. Özel mesleki ve teknik öğretim okullarının açılması doğru değildir.	28,94	16	0,024
29. Özel mesleki ve teknik ortaöğretim okul/kurumlarından mezun olanlara özel sektör iş garantisi vermelidir.	41,31	16	0,000
30. Özel mesleki ve teknik eğitim okullarına devlet teşvik primi vermelidir.	28,09	16	0,031
42. mesleki ve teknik eğitime öğretmen sağlayan Mesleki ve Teknik Eğitim ve Ticaret Turizm Eğitim Fakültelerinin yerine Teknoloji Eğitim ve Turizm Fakültelerinin açılması doğrudur.	28,98	16	0,024
43. Teknoloji, İktisadi İdari Bilimler, Gastronomi ve benzeri fakültelerin mezunlarının Eğitim Bilimleri Enstitülerinde "Orta Öğretim Alan Öğretmenliği Tezsiz Yüksek Lisans" programını bitirerek meslek liselerinde öğretmen olmaları doğrudur.	39,06	16	0,001
47. Mesleki ve teknik eğitimde bazı alanlara (Makine, Motorlu araçlar teknolojisi vb.) kız öğrencilerin alınmasına karşın, bu bölümlerde okuyan kız öğrenciler staj olanağı bulamamaktadır.	35,36	16	0,004

Tablo 12' de bölgelere göre anlamlı bir farklılık oluşturan maddelerin ki-kare, sd ve p değerleri verilmiştir. Bölgelere göre anlamlı olan farklılıklar incelendiğinde, Mesleki teknik ortaöğretim okullarında bölgelere göre önemli farklar bulunmaktadır. Bölgeler arasında eşitsizlikler mevcuttur. Merkezdeki okullar donanım araç gereç olarak, merkeze uzak olan okullardan daha avantajlı durumdadır. Merkezdeki okullar kültürel olanaklardan daha fazla yararlanmaktadır. Merkezdeki okullarda döner sermaye olanakları mevcuttur. Döner sermaye getirileri okulun araç gereç donanım olarak daha iyi olanaklara sahip olmasını sağlamaktadır. Böyle okullar, merkeze uzak olan döner sermayesi olmayan mesleki teknik eğitim okullarından daha avantajlı duruma dönüşmektedir. Merkezdeki okullarda alan sayısı daha fazladır. Örneğin Gölbaşı Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi'nde dört alan varken, Balgat Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi'nde yedi alan ve bu alanlara bağlı çok sayıda dal eğitimi vardır. Bu durum alan/dal eğitimleri için daha fazla atölye ve laboratuvar olanaklarının göstergesidir. Okulların fiziki yapısı, eğitim olanakları merkezdeki okullarda, merkeze nispeten uzak okullara göre daha iyi durumdadır. Okullar arasındaki tüm bu bölgesel farklılıklar, mesleki ve teknik ortaöğretim okullarında görev yapan yönetici/öğretmenlerin araştırmadaki yargılara yanıtlarında anlamlı farka neden olmaktadır.

4. SONUÇLAR ve ÖNERİLER

Türkiye'de mesleki eğitim 19. yüzyıla kadar çıraklık eğitimi ile sürmüştür. Mesleki eğitimin gelişmesi 1940'lı yıllarda olmuştur. O dönemde yerli ve yabancı uzmanların verdiği raporlarla eğitim sistemimizde mesleki ve teknik eğitim büyük bir ivme kazanmıştır. Çünkü o yıllarda devlet eliyle küçümsenemeyecek bir sanayi kurulmuştur. 1980'li yıllarla birlikte devlet bütçesine getirdikleri maliyetler nedeniyle kamu kuruluşlarının özelleştirilmesi çalışmalarına başlatmıştır. Piyasaların özel sektöre doğru yönelmesi, bu kurumlara ara eleman yetiştiren, mesleki teknik ortaöğretim okullarında dönüşümlere neden olmuştur. Teknolojideki hızlı gelişmeler ve mesleki ve teknik okulların bu gelişime uygun yeterli araç gereçlerin olmaması nedeniyle, 19. 6. 1986 da uygulamaya konulan 3308 sayılı yasa ile mesleki teknik ortaöğretim kurumlarındaki öğretim ikili modele dayalı olarak düzenlenmiştir. İkili öğretime geçişin en büyük nedeni devletin eğitime ayırdığı kaynakların kamu mesleki ve teknik ortaöğretim okullarında yetersiz kalmasıdır. Ayrılan bu kaynaklarla günümüz teknolojisine uygun eğitim ortamları olanaksız bulunmaktadır. Bu araştırma bulgularına göre, mesleki ve teknik ortaöğretim okul/kurumlarında uygulamalı eğitim ortamları sınıf/ atölye ortamları uygun değildir. Eğitim ortamlarındaki araç, gereç, donanım yeterli değildir. Öğrenciler sanayi ve hizmet sektörün de kullanılan bazı ileri düzey teknolojik cihazları ilk defa işyerlerinde mesleki eğitim uygulaması yoluyla tanımaktadırlar. Okullardaki eğitim ortamlarının yetersizliği nedeniyle, alanla ilgili uygulamayı öğrenmek için, öğrencilerin işyerinde beceri eğitimi dersini alması gerekmektedir.

Öğrencilerin alanlarıyla ilgili sektörü tanımaları için işyerinde mesleki eğitim uygulaması yapılması gerekmektedir.

1940-50 yılları arasında mesleki ve teknik eğitim okullarının sahip olduğu teknolojik yeterlikler ve deneyim, piyasanın çok çok üzerindeydi. Bu okulların öğretim kadrosu, mezunlarına özgüven vermiş, karşılaştıkları kuram ve uygulamaya yönelik problemleri çözebilme yargısını aşılamış ve girişimci olarak yetiştirmiştir. Türkiye, işgücünün mesleki eğitim ve öğretiminde mesleki ve teknik okulu merkeze alan bir gelişme modelini benimsemiştir. Bu modelde işgücünün beceri ve teknik bilgi öğretimi mesleki ve teknik okulda gerçekleşmektedir. Mesleki ve teknik öğretmen yetiştirme 2009 yılında Bakanlar Kurulu Kararı ile kapanma sürecine girmiştir. Mesleki Teknik eğitim fakültelerinin teknoloji ve turizm fakültelerine dönüşümü teknik öğretmen eğitiminin sonlandırılması sürecini başlatmıştır. Bu gelişmeyle ilgili araştırma sonuçlarına göre; mesleki ve teknik eğitime öğretmen sağlayan Mesleki ve Teknik Eğitim ile Ticaret Turizm Eğitim Fakültelerinin kapatılması kararı doğru değildir.

Türkiye gelişmiş ülkelerin teknolojik araçlarını üretip, pazarlayacağı ülke konumundadır. Kullandığımız, cep telefonları, tabletler, bilgisayarlar, otomobiller, evlerimizdeki teknolojik araç gereçler bir, iki yıl kullanılıp atılan cihazlar haline gelmiştir. Çünkü çoğu cihaz arızalandığında tamir edecek teknik eleman bulunmamakta veya aracın parçaları dış ülkelere geldiği için, yenisinden daha maliyetli hale gelmektedir. İlerde bu araç ve cihazlardan bir teknoloji çöplüğü bile oluşabilir. Başarılı gençlerimiz akademik eğitimde merkezi sınavların birinden diğerine koşuşturmakta aileler bir servet harcamaktadırlar. 25 ve üzeri yaşlarda bu süreçleri bitiren başarılı gençler, Türkiye’de istedikleri işi bulamadıkları için, dış ülkelere beyin göçleri oluşmaktadır. Türkiye’nin bir an önce kendi teknolojik araçlarını üretip, dışa bağımlılıktan kurtulması gerekmektedir. Her ile üniversite açılması ilkesi yerine, her ile fabrika açılması ilkesi yerleşmelidir. Türkiye’nin iyi yetişmiş mühendisler olduğu kadar, iyi yetişmiş kaliteli ara elamanlara da ihtiyacı vardır. Eğitim üretime yönelik planlanmalıdır. 4 Mart 1923 tarihinde İzmir İktisat Kongresi’nde yeni Türk Devletinin izleyeceği ekonomi politikasının genel çerçevesini kabul ettiği "**Misak-ı İktisadi**" (Ekonomik Sözleşmesi) doğrultusunda kararlar alınmalıdır.

KAYNAKÇA

- Adıgüzel, O.C. ve Berk, Ş. (2009). “Mesleki Ve Teknik Ortaöğretimde Yeni Arayışlar ve Yeterliğe Dayalı Modüler Sistemin Değerlendirilmesi” *Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi*. Haziran 2009. V1(I), 220-236 <http://efdergi.yyu.edu.tr>
- Balcı, A. (1997). *Sosyal bilimlerde araştırma: Yöntem, teknik ve ilkeler*. (2.Baskı). Ankara: 72TDFO Bilgisayar Yayıncılık San. Tc. Ltd. Şti.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç, E., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2008). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- ÇEV-ERG,(2015) Meslek Liselerinde Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ümraniye ve Şişli Mesleki ve Teknik Anadolu Liseleri Örneği, *Çelikel Eğitim Vakfı*
- Demirtaş, B. ve Küçük, M. (2008). “Kız Meslek Liselerinin Günümüzdeki Sorunlarına Yönelik Öğretmen Görüşleri.” *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9,(3), 147-159
- Durmuşçelebi, D. ve Deliktaş, M. (2016). “Meslek Liselerinde Yaşanan Sorunlar ve Öğretmenlerin Tükenmişlik Düzeyleriyle İlişkisi- Kayseri İli Örneği” https://www.researchgate.net/publication/309613058_Meslek_liselerinde_yasanan_sorunlar_ve_ogretmenlerin_tukenmislik_duzeyleri_ile_iliskisi_-_Kayseri_ili_ornegi adresinden 25 Ocak 2018 tarihinde alınmıştır.
- ERG (2012b). Mesleki ve teknik eğitimde güncellenmiş durum analiz raporu *İstanbul ERG ve Vehbi Koç Vakfı*
- ERG (2016). *Eğitim İzleme Raporu 2015*. İstanbul ERG.
- ERG (2017). *Eğitim İzleme Raporu 2016*. İstanbul ERG
- Hürriyet, (2018) . <http://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/8-bin-ogrenciye-27-milyon-lira-ayirdi-meslek-lisesi-memleket-meselesi-ni-model-e-donusturdu-18191341> adresinden 28.4.2018 tarihinde alınmıştır.
- Kalkınma Bakanlığı. (2014) *Onuncu Kalkınma Planı (2014 -2018)*. <http://www.ahika.gov.tr/assets/ilgili-dosyalar/Onuncu-Kalkinma-Plani.pdf> , adresinden 1 Ocak 2016 tarihinde alınmıştır

- Karasar, N. (1994). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: 3A Araştırma Eğitim Danışmanlık Ltd.
- MEB, (2014). Türkiye Mesleki ve Teknik Eğitim Strateji Belgesi ve Eylem Planı 2014-2018 Ankara: MEB
- Özdemir, Y. (2016). “Kültür” Derslerine Direniş: Bir Endüstri Meslek Lisesinde Kafa/Kol Emeđi Ayrımına Dayalı İşbölümünün Yeniden Üretimi” *Eğitim Bilim Toplum Dergisi / 14* (53) Kış: 2016 , 68-11
- Özdoğan, E. (2017). “Genel Liselerde Bütçe Yönetimine İlişkin Karşılaştırmalı Bir Çözümleme” *Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi Uluslararası E-Dergi 7* ,(2) Ekim 2017.
- Tezcan, M. (1972). “Toplumumuzda Mesleki ve Teknik Öğretim İle İlgili Değer Yargıları ve Değişme Eğilimleri” *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi 5*,(1), DOI: 10.1501/Egifak_0000000333 Yayın Tarihi: 1972
- TUİK, (2018) Haber Bülteni <http://www.tuik.gov.tr/HbGetirHTML.do?id=27688> adresinden 16 Mayıs 2018 tarihinde alınmıştır.
- Uçar, C. ve Özerbaş, M.A. (2013). "Mesleki ve Teknik Eğitimin Dünyadaki ve Türkiye'deki Konumu", *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 2, (.2),:242-253.
- Yaşar, M.R. (2016). “Yoksulluk, Akademik Başarı ve Kültürel Sermaye İlişkisi” *Sosyal Bilimler Dergisi 6* (11) Haziran 2016, 202-237.